

The language of the indictments of 1930ties provides solid evidence that bolsheviks' struggle against wealthy peasantry has transcended the limits of the class struggle and acquired the nature of the war against the Ukrainian nation. The Soviet totalitarian discourse has implemented the pejorative *kurkul* and the whole family of its derivatives as a basis for the charge of nationalism. This is confirmed by the use of the attributes *nationalistic-kurkul*, *bourgeois-nationalistic kurkul-Petliura elements* etc.

Thus, the semantic modification of the lexeme *kurkul* as well as the specific usage of the latter and its numerous derivatives in the official and propagandistic discourse during the second part of 1920ties and through 1930ties should be regarded as the linguistic manifestation of the total war of Stalin's regime against the Ukrainian people.

Key words: totalitarian discourse, pejorative, *kurkul*, *pidkurkulnyk*, *seredniak*, *nezamozhnyk*.

Мовна мозаїка

ХАБАРА чи ХАБАРЯ?

Сьогодні спостерігаємо плутанину у вживанні відмінкових закінчень слова *хабар*. Одні словники подають його із закінченнями іменників II відміни твердої групи в родовому та орудному відмінках однини (пор.: *хабара*, *хабаром*) і в давальному відмінку множини (*хабарями*) (див., зокрема: Словник української мови. — К.: Видавничий центр “Просвіта”, 2012. — С. 1232), інші, переважно сучасні орфографічні, — із закінченнями іменників цієї ж відміни твердої групи в родовому відмінку однини (*хабара*) та давальному відмінку множини (*хабарями*), але м'якої групи в орудному відмінку однини (*хабарем*) (див., наприклад: Український орфографічний словник. — вид. дев'яте, переробл. і доповн. — К.: Довіра, 2009. — С. 950). Зараховувати слово *хабар* до іменників II відміни твердої групи безпідставно, тому що в нього так само, як і в іменників цієї відміни м'якої групи чоловічого роду, наголос **-ар** у вихідній формі переходить на закінчення в непрямих відмінках (див.: Український правопис. — К.: Наук. думка, 2007. — § 45. II відміна. 2. М'яка група), пор.: *буква́р* — *буква́ря*, *ві́вча́р* — *ві́вча́ря*, *друка́р* — *друка́ря* і *хаба́р* — *хаба́ря*.

Отже, у тлумачних і орфографічних словниках української мови слово *хабар* потрібно подати із закінченнями іменників II відміни м'якої групи чоловічого роду із суфіксом **-ар**. Правильно його відмінювати так: однина — *хабар*, *хабаря*, *хабареві* (*хабарю*), *хабарем*, (у, на) *хабарі*; множина — *хабарі*, *хабарів*, *хабарям*, *хабарями*, (у, на) *хабарях*.

Катерина Городенська

Tetjana Sukalenko

The National State Tax Service University of Ukraine, Irpin

AXIOLOGY OF LINGUISTIC-CULTURAL TYPES

(«MUSCOVITE», «STUDENT», «PRIEST»)

On the basis of generated approaches to the definition of the concept “value” with regard to existing scientific classifications of evaluative meaning the present paper reveals evaluative characteristics of linguistic-cultural types in Ukrainian artistic discourse of the XIXth century.

The research work introduces a new approach to linguistic modeling of the national character through the description of linguistic-cultural types as recognizable generalized images of representatives from certain social groups, whose conduct was preconditioned by common ethnical-cultural dominants and affected the process of formation of collective mentality in Ukraine.

The present report shows the intermediate results of the analysis of the types «Muscovite», «Student», «Priest» in the linguistic-cultural aspect. The author considers behavioristic parameters of the typified individuality of the «Muscovite», «Student», «Priest» in Ukrainian literature of the XIX century guided by the ideas, suggested in several publications of prof. V.I. Karasik, devoted to the new trend in linguistic-cultural studies — the theory of linguistic-cultural types.

The object of the analysis is the types «Muscovite», «Student», «Priest», as its subject the author views conceptual, perceptual-pictorial and evaluative characteristics of the types in Ukrainian artistic discourse of the XIXth century.

Key words: value, evaluation, evaluative characteristics, the linguistic-cultural types.

Мовна мозаїка

ЗАМІНІТЬ ЗАКЛЮЧНИЙ!

У сучасному українському вжитку набув поширення прикметник *заключний*. Його сполучення з деякими іменниками стали навіть стійкими та узвичаєними в певних професійних сферах, пор.: *заключний концерт, заключний акорд, заключна сцена, заключний тур, заключне слово, заключна частина, заключний баланс* та ін. Проте цього прикметника не було в художніх творах української класичної літератури. Він є буквальним перекладом прикметника російської мови *заключительный*, пор. рос.: *заключительный концерт, заключительный аккорд, заключительная сцена, заключительное слово, заключительный баланс* і т. д. В українській мові його значення виражає кілька прикметників, якими потрібно замінити *заключний*, зваживши на означуваний ним іменник, пор.: *заключний концерт — підсумковий (завершальний) концерт; заключний акорд — останній акорд; заключна сцена — фінальна (остання) сцена; заключний тур — фінальний тур; заключне слово — прикінцеве (підсумкове) слово; заключна частина — фінальна (остання) частина; заключний баланс — остаточний (підсумковий) баланс*.

Отже, замість *заключний* у словосполученнях залежно від їхнього значення потрібно вживати *завершальний, підсумковий, останній, фінальний, остаточний*.

Катерина Городенська

Nina Klumenko

Institute of Ukrainian language of National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv

RULES OF SUCCESSFUL COMMUNICATION
IN THE PHRASEOLOGICAL UNITS OF UKRAINIAN, RUSSIAN AND GREEK

The article describes human behaviour in communication, which is characterized with the help of phraseological word combinations and proverbs in the two Eastern Slavic and the Modern Greek languages, chosen from different types of phraseological monolingual and interlingual dictionaries, as well as from explanatory dictionaries.

These phraseological units (further — PU) can be equivalent according to their meaning and partially similar according to their form (these are called parallel), also they can be semantic equivalents, but different in form. A special attention is paid to the first type of PU.

On the basis of PU, which include verbs of speaking and listening / hearing, e.g. Ukrainian *говорити, розмовляти, питати, відповідати, чути*, and the like, Russian *говорить, рассказывать, спрашивать, отвечать, слышать, λέω, μιλώ, ρωτώ, ακούω*, and the like in the 2nd person singular and plural in the Imperative Mood, the rules of communicative behaviour are formulated as in the following: *tell the truth!* (*По правді роби, по правді й буде!*, Russian *Доброе дело правду говорят смело, То σωστό είναι να λες πάντα την αλήθεια*), *do not lie!*, *do not boast!*, *listen more, speak less!*, *do not repeat yourself!*, *do not promise more than you can do!*, *do not measure others by your own yardstick!*, *tell me with whom thou goest, and I'll tell thee what thou doest!*, *Beware of a fool!*

The rules help formulate the features of human communicative behaviour in the three contrasted languages and determine the parallelism of PU. They indicate speaker's intentions, their desire to have an influence on the situation in some specific way, as well as on the role of participants of the speech act.

Proverbs demonstrate further modification of the rules of successful communication (sometimes unsuccessful): development of the main topic, formulated according to the rule, consequently appearance of the additional senses due to the rise of additional images and sophistication of development in the plot of PU.

Parallelism in semantics and partial similarity of the form in PU in most of the cases can be explained by the phenomenon that in the Eastern Slavic languages they are the translation equivalents of the Greek ones. There are many units that possess distinct colloquial colouring among them, which shows the influence of verbal communication.

Key words: phraseological unit, topic of phrazemes, semantic parallelism of phraseological units, rules of successful communication and its possible failures formulated by phraseological units.

Мовна мозаїка

ВІДТІК чи ВІДПЛИВ ІНТЕЛЕКТУ?

Одні констатують *відтік*, а інші — *відплив* висококваліфікованих фахівців, талановитої молоді з України за кордон. Так само неоднаково називають це нове явище: або *відтік інтелекту*, або *відплив інтелекту*. Який із двох іменників потрібно вжити в цій назві? Тлумачні словники української мови не подають слова *відтік* зі значенням масового виїзду кого-небудь, зменшення кількості чого-небудь. Воно є буквальним перекладом російського *отток*. Для іменника *відплив* це значення переносне, успадковане від українського дієслова *відпливти*. В економічній сфері нормативною стала терміносполука *відплив капіталу*.

Отже, українською мовою правильно вживати *відплив інтелекту*.

Катерина Городенська

etc.) and extralinguistic (use of pauses in speech, coughing, laughing, yawning, crying, etc.) communicative components. In addition, oververbal means, represented by introductory remarks, that reflect the static characteristics of the environment where the action should take place, indicate the action time, place of the events, and are used to describe in detail the appearance of characters performing narrative (introductory, informative) function are taken into consideration.

The Bukovinian writer Ivan Syniuk's play "Muzhyki" was selected as the data of study of the interaction of verbal and non-verbal components.

Key words: drama text, drama piece, remark, action remarks, speech remarks, proper non-verbal units, improper non-verbal construction, extra-textual elements, prosodic elements, proper prosodic elements, appellative-prosodic components.

Мовна мозаїка

ДЕРЖАВОТВОРЧИЙ чи ДЕРЖАВОТВІРНИЙ?

У нинішніх суспільно-політичних умовах стали активно вживаними нові складні слова *державотворення*, *націєтворення* і пов'язані з ними прикметники, другий компонент яких одні пишуть як *-творчий* (пор.: *державотворчий процес*, *державотворчий потенціал*, *державотворчий чинник*, *державотворчий статус*, *державотворча функція*; *націєтворчий процес*, *націєтворчий чинник*, *націєтворчий аспект* тощо), а інші — як *-твірний* (пор.: *державотвірний чинник*, *державотвірний підхід*, *державотвірний потенціал*, *державотвірна функція*, *націєтвірний чинник*). Таку ж непослідовність спостерігаємо і в правописі складних прикметників з інших спеціальних сфер, пор.: *текстотвірний і текстотворчий потенціал одиниць*, *реченнєвотвірний і реченнєвотворчий потенціал предикатів*, *системотвірна і системотворча функція*, *нормотворчий і нормотвірний процес*, *нормотворчий акт*, *нормотворчі тенденції*, *словотворчий і словотвірний процес* та ін. Словники української мови зафіксували раніше створені термінологічні словосполучення, до складу яких увійшли прикметники ще й на *-творний*, пор.: *теплотворна здатність палива*, *кровотворні органи (препарати)*, *формотворна роль частин мови* та ін. Який із цих трьох названих компонентів потрібно вживати в прикметниках, що виражають ознаку, яка стосується творення, формування чого-небудь? Цього значення надає прикметникам лише компонент *-твірний*. Прикметники на *-творчий* називають ознаку, пов'язану насамперед із творчістю — створенням духовних чи матеріальних цінностей (*мовотворчий*). В українській мові узвичаєне також уживання прикметників *словотворчий* і *формотворчий* (як відповідників до російських *словообразующий* і *формообразующий*) на означення афіксів, переважно суфіксів і префіксів, які утворюють відповідно слова та форми слів, пор.: *словотворчий суфікс*, *словотворчий префікс*, *словотворчий формант*, *словотворчі афікси*, *словотворчі засоби*, *формотворчі суфікси* тощо. Нарешті, компонент *-творний* у словах української мови — це рудимент радянської доби, що залишився в деяких прикметниках під впливом російської мови. Його потрібно замінити на *-твірний*.

Отже, ознаку, пов'язану з творенням, формуванням чого-небудь виражає в прикметниках компонент *-твірний*. Тому правильно вживати *державотвірний*, *націєтвірний*, *системотвірний*, *текстотвірний*, *реченнєвотвірний*, *словотвірний*, *термінотвірний*, *формотвірний*, *нормотвірний*, *теплотвірний*, *кровотвірний* тощо.

Катерина Городенська

Викладені в лінгвістичній студії положення достатньо ґрунтовні та виважені. Вони засвідчують високий науковий та методичний рівень рецензованої праці. Привертає увагу сумлінність опрацювання, спосіб наведення матеріалу, чіткість структури, висока якість поліграфічного виконання.

Приємно констатувати, що посібник вийшов друком із дотриманням усіх етапів рецензійних та рекомендаційних вимог.

Посібник «Українська мова за професійним спрямуванням: практикум» (автори: Личук М. І., Харченко С. В., Шинкарук В. Д.) — новий підручник, яким послуговуватимуться студенти вищих навчальних закладів, викладачі, державні службовці, а також усі, хто прагне вдосконалювати мовну майстерність в аспекті професійного спілкування.

Марина НАВАЛЬНА (м. Київ)

Статтю отримано 11.12.2014

Maryna Navalna

Grigory Skovoroda Pereyaslav-Khmelnysky state pedagogical university,
Pereyaslav-Khmelnysky

NEW POINTS IN THE TEACHING

OF THE UKRAINIAN LANGUAGE FOR PROFESSIONAL PURPOSES

(Lychuk M.I. Ukrainian language for professional purposes : praktykum :

navch. posibnyk / M.I. Lychuk, S.V. Kharchenko, V.D. Shynkaruk. — K. : HAKKKiM, 2014. — 252 s. In Ukraine.)

Мовна мозаїка

ДВІСТІ ПЕРША РІЧНИЦЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

9 березня 2015 року багато журналістів і гостей говорили про відзначення *двохсот першої річниці* від дня народження Тараса Григоровича Шевченка. Відповідно до правила чинного “Українського правопису” (див.: § 71, п. 2), за яким у складених порядкових числівниках потрібно відмінювати лише його останній компонент, записана цифрами *201 річниця* мала б звучати як *двісті перша річниця*.

Отже, цю річницю у відмінкових формах української літературної мови правильно вживати так: *двісті перша річниця від дня народження Тараса Шевченка; відзначення двісті першої річниці від дня народження Тараса Шевченка; присвячений двісті першій річниці від дня народження Тараса Шевченка; відзначили двісті першу річницю від дня народження Тараса Шевченка; пов’язаний із двісті першою річницею від дня народження Тараса Шевченка.*

Катерина Городенська